

BIDEOAREN ERABILPENA IRAKASKUNTZAN

LUIS MARI ALVAREZ

Azkenaldion bideoa irakaskuntzako baliabiderik erabiliena bihurtu da. Hainbat arrazoi izan dira tartean: erabilpen erraza, material ugari, kopiatzeko eta pira-teatzeko ahalbidea..., bisionaturako baldintza berezirik behar eza eta ondorioz ikastaldearen dinamikari eusteko erazpidea ematea...

Bere ahalbideak ugariak dira eta bere erabilerraztasunak egoki erabiltzeko bete beharrezko zenbait baldintza ahazterazten digu. Tajuzko erabilpen honen bidez ahaleginak egin beharko lirateke eskolatik informazio-eremuan gertatzen diren norantzabakarreko zenbait komunikabide-eskema ez

birsortzen. Gaur egun mass-mediak dira bizierak eta ideologiak egiteko elementurik erabilienak. Beren eraginkortasuna, neurri batean behintzat, mezu-jasokuntza pasiboan datza, ez bait dago inolako aukerarik interaktibitatearentzat, hausnarketaren ondoriozko erantzunarentzat. Hartzen diren mezuen aurrean —telebistaren bidezkoak edo batipat— *hartzailleak* mezuok beren kontestu zehatzean kokatzeko eta jarrera kodifikatzaileetara hurbiltzeko, barne-aktibitatea du aukera apurrenetarikoak. Horrexegatik ba, bideoak eskolan iraunkorki bete dezake funtzio bat: ikusentzutezko mezuen aurrean jarrera aktiboak garatu. Osterantzean, informazio-eremuko desoreka areagotzen laguntzen da.

Irakaskuntzan bideoak dituen betebeharretariko batzuetara jo aurretik aipatu beharrezkoa da paso-materialaren izakera didaktikoa. *Didaktiko* hitza badirudi lotua dagoela *curriculum* kontzeptu eta beronen zenbait edukinekin zerikusirik duen bideo-ekoizpenarekin. Planteatu beharra legoke *didaktiko* berbaz izendatzea beren barne-egitura halakotzat soilik dauzkatenen ekoizpenak, *ikasten ikasi* delakoaren inguruko planteamenduak dituztenak alegia, eta ez ezagupen-transmisio hutsak direnak.

Kontutan hartzen badugu ikusentzutezko ekoizpen bakoitzaren atzetik eskola-eredu jakin bat dagoela, didaktiko izena egokiago letorkioke ikaslegoaren inguruko *ihardunari*, hipotesi-planteamenduari, norbere kasako lanerako motibapenari: labur esanda, irakaskuntzari baino are lotuago legoke ikaskuntzari. Beste ekoizpenek —erabilienak ote?— erabiliriko inguruaren arabera izango dute izakera didaktikoa, kanpotik emana etorriko zaie, eta, askotan, eduki ere ez dute edukiko inoiz izen hori. Zertarako balio ote dute bideo batzuk beren edukina testuliburukoa soilik bada, lexikoa ere testuliburukoa eta aldaketa bakarra euskarria besterik ez bada? Zenbait erakundetatik bideo *didaktiko* eta bideo *irakasgarri* edo *irakaskuntzarakoaren* arteko bereizketa proposatzen dute.

BIDEOA GELAN

Ikastetxe gehienetan bada *bideo-gela* bat. Oro har ez du atseginezko konotaziorik bere inguruan: ate blindatua, leihorik eza edo burdinsarezko leihoak... lapurrek behartzen dute eta... Eta guztiak halako liturgia antzekoa dakar bideoa ikusi behar denean: ikaslea zer gertatuko jartzen da... badirudi beste irakasgai bat dela... ikaslegoa batu egiten da... halako etenaldi bat gertatzen da eguneroko ihardunean. Erabilpen egokia gura izanez gero —eta azken batean ahal bezala konpondu beharko dela kontutan izanik— bideoaren ahalbide guztiak ondo profitatu behar dira, eurotariko bat ikasgela barruan bertan erabili ahal izatea delarik (higitu ahal izatea, gurpildun gurditxo izatea, solairuko magnetoskopio eta telebista bana izatea...). Ikastaldearen dinamika ez etetea eskatzen du horrek eta ikusi beharrezko bideoa integratuagoa izatea ikuspegi didaktiko batetik. Horretarako, bideoak zerikusirik baldin badu — eta behar du— bere bisionatze aurreko eta ostekoarekin, ez dadila erlazioa apur eta ager dadila integrazio osoa. Horrexe-gatik bideo eta telebistari higikortasun handiagoa eman beharko genioke, dituzten hainbat arriskubide geureganatuz edo inbertsioaren bat eginez horretan (solairuko magnetoskopio eta telebista banarena gero eta gehiago gertatzen ari da).Eta guztia bideoaren erabilpena ikasgelan bertan integratzeko edo *normaltzeko* asmotan.

Esanikoaren arabera kontutan hartu beharrezko beste arazo bat ere badago: bisionatu *aurrekoa*, *bitartekoa* eta *gerokoa*: lotu-lotua *nola*-rekin.

- *Aurrekoan* motibapenean pentsatu ohi da: ikaslegoa pelikularen edukinean sarrerazteko halako sarrera jakina. Eta ez dago txarto, baina pelikula interesgarria ez bada... *aurrekoa* urrunago doa: bideoak sostengatuko duen eskolalanaren planifikazio alderdiaz dihardu, aurretik izango dituen ekintzez —euron aportagarri edo jarraigarri izango

delarik— eta bisionatuarekiko egiten diren lan-proposamenez.

- *Bitartekoan* bideo-teknologiak gutxi erabiliriko ahalbideak eskaintzen dizkigu. Etena da eurotariko bat. Edozein unetan geldialdia egin ahal izatea zerbait argitzeko, bideratzeko, beste zerbaitekin lotzeko, galdetzeko, zerbait iruzkintzeko.

Baita birrarilketa edo berrikusteko aurrera azkarra, interesik gabeko punturen bat azaletik ikusteko eta abarrerako ere. Honetara, hasieratik amaiera arte, bisionatua ez da geldotasun hutsez ikusten –pelikularen helburu bakarra kontenplatzea izan ezik-. Lan-eskema bat lagun duela proiektatzea ez da, ez, ideia txarra ere. *Gerokoarekin* dago zuzenean lotua.

- *Gemkoan* aukera desberdinak daude. Eurotariko bat bideoaren edukinari berari dagokio: laburtu, eztabaidatu, argitu, zabaldu, galdetu...

Lehen aipaturiko *didaktikoa* delakoaren barruan baldin badago bidea, beronek oinarri sendoak izango ditu ikastalde-lanari jarraitzeko. Didaktiko-didaktikoetarikoa ez bada, jarraipenik hoberena lana eta bideoaren edukinaren inguruan ihardutea da.

Hiru uneok, oinarrietariko bat izan daitezke ikusentzutezko mezuen aurreko jarrera aktiboetarako eusteko ahalmenak polito-polito lantzeko, bideoaren beraren edukinez gainera.

Aipa ditzagun *akademikoak* (?) ez diren bideo-erabilpen batzuk. Ezagun da bideoa batzuetan dibertibidea dela; eskola da, seguru asko, neska-mutilentzat jolasean emateko bizilekurik beharrezkoena. Baina, batzuetan, bideoa ikasbidetzat erabiltzen da beste irtenbideren bat eduki dezaketen egoerentzat. Ostiral arratsaldean erabiltzen da gehien bideoa eskoletan. Aste osoko harremanek eragindako nekearen lasaigarri da; irakaslea *ia ezinean* dago eta baita neska-mutilak ere, zenbaitetan arrazoi handiagoz. Pelikula

bat bilatu eta arratsalde osoan ikusten da. Ulergarria da baina errentagarri, hezgarri eta serioagoa da patiora joan eta zarata, salto eta korrika batean hastea, asaskatzea, beste une batzuetan hezbidetzat nahi dugun baliabidea baliagabetzea baino.

Orain artekoa *nola*-rekin dago lotua. Laburbilduz:

– Bideo-pelikula baten bisionatuak, ahalik eta ingururik *normalduena* behar du.

– Bideoa programazioan egon behar du koherentziaz ardatzua. Horrek emango bait dio esangura; askotan, edukiak berak baino ere handiagoa.

– Bideoak, nola edo hala, ekintzabide behar du izan, baita bisionatu bitartean ere.

– Ahaleginak egin behar dira helburu zehatz eta garbi gabeko erabilpenen bidez bideoa ez baliogabetzen.

BIDEOA ARLO KURRIKULARRAREN EUSKARRI

Bideoak funtzio asko ditu eskolako arlo kurrikularraren euskarri erabiltzeko. Irakaskuntzako irakasle bakoitzak bideoaren unean uneko eginkizuna erabakitzeko elementuak edukitzen ditu bere eskumenean.

Bideoak dituen ekarpenetariko batzuen deskribapen laburra egingo dugu hemen, batez ere bere ahalbide teknikoetan oinarrituz.

Hizkuntz irakaskuntzari dagozkion arloetan, prestaturiko gaiak eta beren edukinak lantzeko ahalbideetatik harago doa bideoaren ekarpena. Nahiz eta askotan ikastetxeetan eskumenean dauden magnetofoiak askotarako eman ez. Esan bezala, soinua banan lan daiteke, imajinatik bereiz: aienatu, esaldiak zuzendu, eta abar; guzti hau *Audio-dub* delakoaren arabera; berau ertain-goi gamako etxe-magnetoskopioz egin

daitekeelarik eta mikrofono baten bidez haren erabilpena soinu-grabatzaile gisa ahalbideratuz.

Bestelakoan, hizkuntz arloan ekoizpen gutxi dira gramatika aldetik bideratzen ez direnak. Askotan ez gara konturatzen edozein zintak aukera eman diezaigukeela egiturazko helburuetan barik arlo adierazkor eta emankorretan hizkuntza lantzeko. Badira merkatuan hainbat bideo-zinta gramatika-edukin gabeak eta umeen bilakaera-mailetara egokituak, klaseetan komunikazio-egoera interesgarri eta aberatsak sortzen dituztenak.

Adierazi beharra dago badela oso gutxi erabiliriko katalogo bat eta merkatuan dauden bideo-zinta argitaratuen bilduma duena: EIMA II programaren katalogoa da. Ikastetxe guztietara bidali ohi da, nahiz eta askotan oharkabean pasatu. Eskuratzea oso erraza da: nahikoa da Lakuako Hezkuntza Saileko Euskara Zerbitzura eskatzea.

Esperientzia arloari dagokionez, bada material ugari merkatuan BBCko edo *Thames*-eko serietako bikoizketak gehienbat.

Hauxe da erabilpenerakoan erizpideak egoki-egoki bete beharrezko arloetariko bat: bideo-zintak batez ere, ezta denik onenak ere, ezin ordezkia dezake ekologi irteera edo laboratoriko taxuketa espermental ona. Bideo-pelikulek badute abantailarik Esperientzi Zientziaren arloan: ikasle-goari ia ezagugaitz edo egingaitz diren errealitate eta esperientziak gertuagotik ezagutzeko aukera eskain diezaiekete.

Berbazko ez diren adierazpen-arloetan material gutxi dago, baina daudenak erabil daitezke lan-proposamen desberdin eta anizkunak eskaintzeko.

Matematika-arloan ez dirudi ekarpenek interes handirik dutenik. Arlo matematiko-espaziozkoan batez ere daude ardatzuak. Nahiz eta ahaleginen batzuk izan matematika hutszeko arloan.

Teknologiari dagokion arloan, hainbat ahalbide ditu bideoak arazo teknologikoari loturiko irtenbide desberdinen azalpenetan; baita kontestualizazio-elementuak ere.

ONDORIOA

Eskola-arloko lan didaktikoaren euskarri gisa bideoak dituen erabilpenez ihardun dugu. Horrek ez digu ahantzerazi behar eskola barruko bideoaren beste erabilpen-eremu bat: bideoaren edukin aldetiko erabilpen aktiboa, ikusentzutezko alfabetizazioa alegia. Hori dela eta, tokian tokiko programa- lanketa —irakaslegoarena ez ezik ikaslegoarena ere bai— bideratzeko etxe-kamaskopioak erostera egin beharko litzateke eskoletan.

Beste kontu bat: ikastetxe batek magnetoskopioa erostea pentsatzen badu honako prestazio hauek izan beharko lituzke:

- Soinu-bikoizketa
- Imajina finko eta kalitatezko kamara astirokoa
- Distantzi mandoa
- Benetako denboraren kontagailua, zinta indexatua erabil daitekeelarik, baldin eta ikastetxeak gutxieneko erabilpena duen ikusentzutezko baliapide-sail txiki bat badu.
- Garraiobiderako sistema bat ikasgelarik ikasgela erabiltzeko eskola barruan, nahiz eta gordetzeko leku segu-ruagoetara jo behar.

Labur esanik, ikasgelan bideoak ez du bete beharrezko halako funtzio jakinik. Zehaztea irakaslegoari dagokio. Lantzen ari den eredu pedagogiko eta didaktikoaren arabera bait da. Bideo-pelikulak berak eginkizun edo esangura desberdinak izan ditzake erabiltzen den egitura didaktikoaren arabera.

“Imajina batek mila hitzek baino gehiago balio du” delakoa ez da beti egia, batez ere imajina kontestualizatu gabea eta ona ez denean.

Aipatu beharreko azken puntu bat: telebistan ikusi ohi dituzten imajinen aldean eskolan ikasleei eskaintzen zaizkien kalitatea. Beste batzuen bideo-pelikulen kopia piratak piratatzea ez da errentagarria, baldin eta kalitate txarreko imaginak badituzte. Merkatuan zuzenean erosi ahal izateko bezain garesti ez daude. Erizpide hau ezinbestekoa da euskara hutsezkoetan. Bestela euskaraz eginiko pelikulen kopiaketak bere material didaktikoak euskara hutsean ateratzen dituzten ekoizpen-etxe apurren aienatzea ekarriko bait du. Eta hori ez da inorentzat interesgarria.